

приступи

Никола Живановић

ЈЕДАН НЕМОГУЋИ ЖИВОТ

Владимир Копицл, *Промашаји*,
Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево, 2008.

Име Владимира Копицла везује се, с једне стране, за српску нео-авангарду, а с друге за англоамеричке ауторе, посебно за битнике и језичку поезију. Ма колико ове везе биле оправдане, не могу се порећи елементи наше и европске традиције који се налазе у његовом делу. У збирци *Промашаји* ти елементи се могу запазити већ на формалном плану. Мада у основи слободан, Копицлов стих показује снажну тенденцију ка хексаметру. С обзиром на то да хексаметар није и не може бити стих српског песништва, ова тенденција је довољна чак и да, уз резерву, добије звање хексаметра. Велики песници који су се трудили да хексаметар уведу у српску поезију, довољно је поменути Стерију и Војислава Илића, градили су силабичко-тонски стих који само личи на хексаметар. Копицлово подражавање овог античког метра не креће у правцу стварања шеснаестерца, већ у песмама слободног стиха по слуху бира речи које би се уклопиле у овај образац и ствара утисак усклађеног песничког говора. Прихвативши ову тенденцију али и начелну слободу стиха, песник није приморан да језик сабија и ствара неприродне реченичке конструкције већ, пратећи савремени говор, себи до-

пушта разна каталектичка одступања. Дobar пример Копицловог коришћења хексаметарских оквира је уношење једног Војислављевог полустиха у песму „Празна врата”: „кроз пuste пољане наше као да празно тражи/ да споји се са пуним где била је та твар”. Цитат се добро уклапа у целину песме, истина звучи нешто правилније од остатка, али не треба заборавити да је Илићев стих силабичан, дакле природнији нашем језику и препознатљивији уху српског читаоца. У Копицловим песмама може се наићи и на параметарски оријентисане стихове али никада у строгом распореду који би захтевала нека елегјиска организација песме.

У песми „Revolucija.com” читамо: „пута ка новом нема без живих традиција”. Спектар традиција на које се Копицл у овој књизи ослања је огроман. За дефиницију његове поезије може добро послужити стих из песме „Можда, историја”: „није младунче јер нема јасног претка”. Поред очигледних литерарних алузија у виду цитата датих курзивом као „*Ње више нема, ѿо је био звук*” („Празна врата”) или наведеног Илићевог стиха, постоје далеко занимљивија и оригиналнија решења. Песма „Dear reader, dear all” завршава се стихом „сем можда мене и тебе, bloody fucking dear reader”. Овакав завршетак асоцира на крај Бодлерове песме „Au lecteur” завршава се са „Nuncrite lecteur, – mon semblable, – mon frère!” (у не најтачнијем преводу „Дволични читаћу, мој ближњи, мој брате”). Употреба енглеског језика у Копицловој песми може се оправдати жељом да избегне вулгарност, међутим она има још једно интертекстуално значење пошто је на крај првог дела *Пустие земље, Сахрањивање мртвих*, Т. С. Елиот ставио овај стих на француском. Збрка традиција, која је услед свега тога настала у Копицловој песми, говори о хаосу различитих култура које се мешају и једна другу разграђују и дограђују до немогућности да се у њима снађе. У том смислу Копицл хаос савременог живота не представља само на спољашњем већ и на интелектуалном плану. Не треба да понављам да је све ово стављено у стих који има тенденцију ка хексаметру. Изгубљеност у мноштву традиција исто је што и немање икакве традиције: „Зато сад нема антике: да се нико не осврће./ да нико никог не воли, односно пардон, не води./ чак ни на недељни излет а камоли из Хада” („Стално, Нестално”). Треба поменути да је песму „Dear reader, dear all”, Копицл у избору своје поезије *Совин избор* „превео” на српски.

Други циклус, *Промашаји*, чини чврсту целину. Да се песме надовезују једна на другу, види се из самих наслова: „Једном, никад”; „Никад, сад”; „Одавде, тамо”; „Негде, неко”. Прва песма нескривено подсећа на први део Гинзберговог *Урлика* (Гинзберг се чак и помиње). Лирски субјекат наводи шта је све видео, али, за разлику од *Урлика* – само једном. Већ из наслова песме види се да је то једном исто што и никад. То је још једна алузија на Бодлера, на његову изјаву да се не мо-

же волети нешто што се не види бар два пута. Овај циклус поступно разрађује тематику неживљеног живота, а који је можда био онај прави. Интертекстуалне паралеле је у разматрању ове теме немогуће избећи. На првом месту ту је Т. С. Елиот. Велики број стихова овог циклуса посвећен је односима прошлости, будућности и садашњости који јасно кореспондирају са Елиотова *Четири квартејта*. Међутим паралела са овим делом се ту не зауставља. У *Берниј Норџону* постоје стихови: „Ако је читаво време вечно присутно/ читавом времену нема искупљења./ Шта је могло бити јесте апстракција/ И остаје трајна могућност/ Само у једном свету размишљања/ Шта је могло бити и шта било је/ Указује на исти крај, увек присутан./ Кораца одјекују сећањем/ Низ ходник којим нисмо кренули/ Ка вратима што их никад не отворисмо/ У врт ружа”. Тема неживљеног живота, пропуштеног, недогођеног, кључна је у овом Копицловом циклусу и стиховима који анафорски почињу са „никад”, „верујем” и сл. О томе да је неживљени живот онај прави говори и Фернандо Песоа. Копицлови стихови: „Та судбина је дошла да каже своје сада./ али ту где је дошла није било то место” („Речено, као учињено”), подсећају на стихове Ивана В. Лалића: „Што не постоји, могло је да буде/ или постоји изван одредишта” („Прстен” из *Десеј сонета нерођеној кћери*). Паралела са Лалићем је видљива и на плану целог циклуса. И Лалићев и Копицлов циклус по везама између појединачних песама налази се на граници између циклуса и поеме. Оба имају исту тему: утеха због несреће у животу који је лирски јунак преживео налази се у оном животу који није живео, који је, како је Копицл прецизно нагласио насловом ове збирке, промашио. Ти промашаји, те изгубљене могућности кључне су за оба песника. Лалић у песми „Завичаји” из поменутог циклуса каже: „У моме завичају, који стварам/ пораз по пораз”. У Копицловој песми „Потез Магура–Гамзиград: говори Галерије” налазе се стихови: „Само пролазност пролази, да не види све ствари/ које би да их дотакне, подари им суштину.”

Копицл мисли углавном повезује путем асоцијација. Необично је то да су асоцијативни низови често дати у строгој логичној форми. У стиховима „Врцкајући по плажи у 23, изазвала је/ судар возова у 18, истог божијег дана” („Плажа без Суматре”), такозвани „ефекат лептира” дат је наопачке пошто узрок претходи последици. Укидање каузалности једна је од стилскох константи Копицлове поезије. Многи његови стихови почињу у форми „према томе”, „јер”, што указује на силогистички облик његових мисаоних целина. Међутим, закључци које изводи нису логични. Они су често поигравања са филозофским максимама. Рецимо стихови: „Никада нисам чуо јасну песму славуја/ Јер тамо где сам ја био није био и славуј” („Никад, сад”) пародирају епикурејску мисао да „где сам ја смрти нема, где је смрт мене нема”.

Ова максима изведена је по логичкој нужности пошто нико не може бити и жив и мртав истовремено, а то што Копицлов лирски јунак није био где и славуј ствар је случајности. Третирање коинциденције као нужности у вези је и са темом *Промашаја*. Вратио бих се на наведене стихове Т. С. Елиота да „читавом времену нема искупљења” – оно што се догодило, укинуло је сваку другу могућност. Прошлост, садашњост и будућност увек су присутни, дакле као и логичке нужности. Поновним сабирањем два броја увек се добија исти резултат, али и поновним живљењем остаје се на истом. То што Копицлов лирски јунак није био где и славуј има исти статус као и немогућност да се истовремено буде жив и мртав. Промашаји нису случајност већ суштина која лирског јунака најпресудније одређује.

С обзиром на дужину песама и једноставност основног мотива, који се непрестано варира, комплетни учинак је на граници монотоније. Копицл се успешно носи са овим проблемом тако што асоцијације увек изводи на нов, али логичком читању увек збуњујући начин. Рецимо, непотребним увођењем временских одредница: „Никада на том гробљу нисам спавао ноћу./ а засад још и дању” („Никад сад”); прелажењем граница аналогија у устаљеним метафорама: „јер добар глас далеко стиже па се више не врати” („Потез Магура–Гамзиград: говори Галерије”); повезивањем речи по звучању у форми у којој би се очекивала логичка веза: „то је оно што тече/ а не дотиче никуд, јер дотиче тек нас” („Dear reader, dear all”) и сл. Број оваквих примера је огроман, заправо цела збирка је тако структурирана – бескрајним низањем асоцијација и литерарних аналогија. Читалац их не мора све открити, нити се то од њега уопште очекује. За потпуни ефекат песама довољно је и делимично разумевање, али остаје чињеница да у Копицловим песмама нема бесмислица, да читалац, зауставивши се на било ком изглед непотребном делу и загребавши мало, налази неку идеју, неки обрт, духовитост, иронију, смисао.